

Кастрычнік у ТБК Літвы

31 кастрычніка 2009 г. у Віленскім ТБК адбылася традыцыйная імпрэза, прысвечаная знакамітым асобам, што нарадзіліся ці памерлі ў гэтым месяцы.

На пачатку імпрэзы старшыня ТБК Хведар Нюнька паведаміў сумную вестку: на 68 годзе жыцця ў Вільні памёр старшыня Таварыства беларускай мовы Віленскага краю Юры Гіль, які апошнім часам вельмі шчыльна супрацоўнічаў з Таварыствам. Яго памяць адзначылі хвілінай маўчання. Сп. Хведар падрабязна распавёў аб дзейнасці Ю. Гіля па захаванні і прапагандзе беларускасці ў Літве. Больш падрабязна аб ім глядзі на нашым сайце.

Журналіст, кіраўнік беларускай перадачы на літоўскім радыё "нас Лаўрынавічус распавёў аб беларусах Літвы ў сёняшні час. Прывёў шмат статыстычных дадзеных адносна колькаснага складу беларускага насельніцтва ў рэспубліцы, а таксама і адносна найбольшых месцаў іх пражывання ў гэтай краіне. Не абышоў увагай і выбары новага прэзідэнта згуртавання беларусаў Літвы. На месца памерлага Лявона Мурашкі абралі Рамана Вайніцкага. На колькі гэта кандыдатура адпавядае зяманай пасады – пакажа час.

Мастачка Крыстына Балаховіч распавяла пра Зоську Верас. Беларускую супольнасць Вільні немагчыма ўявіць без гэтага імя. У яе лёсе адлюстраваліся ўсе тыя беларускія падзеі, што адбываліся ў гэтым Вечным Горадзе на працягу стагоддзя (да свайго стагоддзя яна не дажыла толькі адзін год). Перадусім гэта вытокі беларускай нацыі, яе зараджэнне і станаўленне. Першыя беларускія газеты і кнігі, першыя нацыянальныя адраджэнцы – побач з усім гэтым і жыла Зоська Верас і ў сваім жыцці зававала пра гэта свой успамін.

Зоська Верас, сапраўднае імя Людвіка Антонаўна СІВІЦКАЯ-ВОЙЦІК, нарадзілася 30 верасня 1892 г. на Украіне ў сям'і вайскоўца, у Нябесную Беларусь адыйшла 8 кастрычніка 1991 г. Пахавана на Панарскіх могілках у Вільні. Писала пад псеўданімі: Зоська Верас; А. Войцікава; Мама; Мірко; Л. Савіцкая; Шара Пташка.

З 1923 жыла ў Вільні. У 1924-1929 - адміністратар рэдакцыі газет Беларускай сялянска-рабочай грамады, у 1927-1931 - рэдактар дзіцячага часопіса «Заранка», пісала для яго апавяданні, а ў 1934-1935 -

дзіцячага часопіса «Пралескі», у 1928-1939 - старшыня Беларускага кааператыўнага таварыства «Пчала», адначасова (1934-1938) - рэдактар пчальскага часопіса «Беларуская борць» (Вільня). Друкуе свае творы ў часопісах «Шлях моладзі», «Студэнцкая думка». Пасля вайны была цалкам забытая беларускай супольнасцю. Толькі ў 1961 Зоська Верас была «адкрытая» Арсенам Лісам, пасля гэтага яе пачалі наведваць пісьменнікі, навукоўцы, журналісты, студэнты. У канцы 1980-х г.г. вакол Зоські Верас гуртавалася беларуская інтэлігенцыя Вільні.

Дэбютавала ў 1907 г. На беларускай мове ўпершыню надрукавалася ў «Нашай Ніве» ў 1911 г. Аўтар «Беларуска-польска-расейска-лацінскага батанічнага слоўніка» (Вільня, 1924), брашуры «Гісторыя ўжывання зёлак у лячэньні» (1934), кнігі вершаў і апавяданняў для дзяцей «Каласкі» (1985). Напісала ўспаміны пра М. Багдановіча, У. Галубка, Ядвігіна Ш. і інш.

На імпрэзе адзначаліся і чарговыя ўгодкі з дня нараджэння беларускага мастака Язэпа Драздовіча, чалавека надзвычай трагічнага лёсу.

Язэп Нарцызавіч Драздовіч нарадзіўся 1 кастрычніка 1888 года ў засценку Пунькі, што на Дзісеншчыне. Сярод сучаснікаў быў вядомы як мастак, скульптар, разьбяр, пісьменнік, паэт, археолаг, фалькларыст, педагог, вандароўнік. Але можна сказаць, што, нягледзячы на гэтую шырокую палітру талентаў, лёс ягоны не склаўся. Гэты чалавек дажываў свой век, не маючы сталага кавалка хлеба, не меў ён і ўласнага кута, дзе мог бы прытуліцца. Чым жа ён сілкаваўся? Адказ просты. Жыў у добрых людзей, якія кармілі. Але і напрыканцы жыцця ён заставаўся самім сабою: шанаваў сам і вучыў людзей шанаваць родную зямельку, яе культуру, вучыў бачыць у шэрым і штодзённым прыгожае. Гэта быў чалавек, які не пажадаў нікому служыць: ні палякам, ні бальшавікам, але застаўся да апошніх дзён верным роднай Беларусі.

«н першым сярод мастакоў усвядоміў сябе беларусам і першым пачаў адлюстроўваць на сваіх палатнах знакамітых беларускіх асобаў і лёсавызначальныя падзеі ў гісторыі Беларусі. н першым уваскрасіў вобраз легендарных палачанаў Усяслава Чарадзея і Францішка Скарыну. н першым у беларускім мастацтве

ўвёў сімвалізм. н першым пачаў і касмічную тэматыку. Шмат у чым ён быў першым.

Часта ў сваёй творчасці мастак звяртаўся да біблейных вобразаў. Вядомыя яго некалькі разьбяных фігур, напрыклад, Майсея. У дзённіку знаходзім адпаведны запіс аб гэтай працы: «Распачаў галаву правадыра жыдоўскага народу, тварца найстарэйшай тэорыі стварэння свету – знакамітага Майсея. (...) Найбольш мне падабаецца ў ягонай тэорыі стварэння свету: «Бог стварыў чалавека на сваё падабенства».

У сваёй творчасці – карцінах, дыянаках-маляванках, разьбяных працах – Драздовіч пакінуў багатую спадчыну. Мы можам убачыць там шмат выяваў касцёлаў, капліцаў, вясковых пейзажаў, якія кранаюць сваёю чысцінёю і ціхамірнасцю. Мастак шчодрый быў на талент, шчодрый і раздорваў яго людзям. Таму многае з ягонае спадчыны страцілася, але ёсць і шмат з таго, што засталася. Угледзімся ж у ягоныя краявіды, ягоныя працы, напоўненыя адметным мастакоўскім талентам. У іх ёсць шмат адказаў на тыя пытанні, якія не давалі мастаку спакою. Часта ў снах ён бачыў іншыя планеты, і тады нараджаліся творы касмічнага цыкла, якія па сёняшні дзень здзіўляюць шырынёю поглядаў творцы, яго духоўным светам.

Драздовіч верыў у тое, што чалавецтва ўрэшце рэшт паляціць у космас і наведвае розныя планеты. Так ён пісаў у сваім дзённіку: «І прыйдуць часы, калі бальшыня жыхароў нашай планеты адмовіцца ад учасця ў войнах, адмовіцца ад гэтага штучна ўзаконенага сярод ваякоў моцным свету праз уладу сваю над людзьмі вялікага зладзейства, піхаючага цэлыя мільёны людзей на забойствы. І ўсю тэхніку з навукі абернуць не на паслугі гэтаму зладзейству, а на добрае дзела. Не на праліванне крыві, калецтва, асірочванне (...), не на ламанне касцей, руйнаванне ды падпальванне будынкаў, ніштожанне дару Божага, хлеба ды розных раслін (...). А на адваротнае. На падтрыманне жыцця, каб яно было здаровым, высокакультурным, добрым, разумным і прыгожым».

Не дажыў Драздовіч толькі трох год да палёту першага касмічнага спадарожніка і 7 год да першага палёту чалавека ў космас. Але ягоная мара аб міжпланетарных падарожжах зямлян збываецца.

Акрамя малявання Драздовіч займаўся і вывучэннем гісторыі Беларусі. н выявіў на Дзісеншчыне вельмі шмат старажытных паселішчаў. Да таго ж збіраў фальклор Дзісеншчыны, даследваў і апрацоўваў яе дыялекты. Пісаў вершы, апавяданні.

Яго творчасць шматгранная, неабдымная. І вельмі складана нават пералічыць не толькі творы мастака, але кірункі дзейнасці, чым ён займаўся.

Нажаль, паміраў цалкам забытым і закінутым усімі. Незадоўга да смерці, у яго, напоўненага адчаем вырвалася: «Мяне яшчэ пашукаюць». І сёння па крупіцах збіраюць творчасць гэтага чалавека, кожны раз адкрываючы ўсё новае і новае старонкі з багатай спадчыны Язэпа Драздовіча.

Хацелася б верыць, што ў свеце іншым ён знайшоў нарэшце свой прыстанак, і ягоныя вандроўкі назаўжды скончыліся.

Юрась Юркевіч у сваім выступе распавёў пра цікавыя моманты з жыцця беларускіх адраджэнцаў дзесячой Антона Луцкевіча, Радаслава Астроўскага і ўсёвалада Ігнаціўскага звязаны з Эстоніяй. Усе яны ў свой час навучаліся ў Юр'еўскім (Тартускім) імператарскім універсітэце, хто больш, хто менш паспяхова. Да прыкладу, Антон Луцкевіч яго так і не скончыў. Сп. Юрась таксама паказаў і фотакопіі дакументаў з Юр'еўскага імператарскага ўніверсітэту, якія звязаныя з вышэйзгаданымі асобамі: іх фотаздымкі, атэстаты і г.д.

А напрыканцы імпрэзы прагучалі ўспаміны Мар'яна Пешкокевіча ў запісе, дзе ён згадаў моманты з цяжкага лагернага жыцця, калі яму з сям'ёй даводзілася выжываць у нечалавечых умовах. Там, у далёкай Сібіры, яны жылі ў прастай зямлянцы. Летам, калі ішлі дажджы, там усё працавала і залівалася. Зімой, у часе марозаў, сцены былі заледзянелыя і трэба было кругласутачна паліць, каб хоць крыху захаваць цяпла. І ён цудоўна разумеў, што гэта яму было пакаранне за любоў да Беларусі.

Варта адзначыць, што гэтыя ўспаміны запісала, зававала і перадала ў ТБК дачка Мар'яна Пешкокевіча Марыя, якая зберагае памяць пра свайго бацьку.

Алесь Адамковіч
Вільня, лістапад 2009 г.

Памяці Юрыя Гіля

24 кастрычніка 2009 г. у Вільні на 68-м годзе жыцця адшоў у нябесную Беларусь старшыня Таварыства беларускай мовы Віленскага краю Юры Гіль.

Беларуская супольнасць Літвы панесла непамерную страту. н быў адным з тых нешматлікіх, хто стаяў на прыныцах пабудовы незалежнае беларускае Беларусі. Да апошніх хвілінаў свайго зямнога пілігрымавання ён так і не мог прымірыцца з прыніжэннем нацыянальнае культуры, мовы, традыцый на сваёй Бацькаўшчыне.

У Літве, цягам апошніх двух дзесяцігоддзяў яго высылкамі шмат было зроблена па захаванні культурнай спадчыны і гістарычнай памяці беларусаў у гэтай краіне.

Дзякуючы намаганням Юрыя Гіля ўсталяваны крыж на тым месцы, дзе некалі стаяла хата, у якой нарадзіўся Францішак Багушэвіч. Менавіта ён рабіў шмат намаганняў па захаванні памяці гэтага патрыярха беларускага адраджэння на Віленшчыне. Умела супрацьстаяў зпольшчанай частцы насельніцтва Віленскага краю і прапагандаваў сярод іх беларускасць. У Свіранах Ю. Гіль усталяваў не толькі крыж памяці Багушэвіча, але ў мясцовым доме культуры заснаваў беларускую бібліятэку, усталяваў шыльду ў гонар Францішка Багушэвіча, дамогся назвы адной з вуліц у гонар яго імя, як сам неаднаразова падкрэсліваў, свайго любімага паэта. Ад літоўскіх уладаў атрымаў дазвол на ўсталяванне мемарыяльнай шыльды Францішку Багушэвічу ў Вільні. На жаль, не паспеў здзейсніць сваю задуму.

Юры Гіль дамагаўся і вяртання імя Браніслава Тарашкевіча на яго радзіме ў Лаварышках. Хацеў, каб мясцовай школе прысвоілі імя Б. Тарашкевіча. На жаль, мясцовыя ўлады не далі магчымасці назваць школу ў гонар гэтага славяна сына лаварышкаў зямлі. Але ён дамогся, каб адна з вуліц Лаварышак насіла імя стваральніка першай беларускай граматыкі.

Юры Гіль спрычыніўся і да адкрыцця беларускага касцёла ў Вільні. І сёння там адбываюцца набажэнствы па-беларуску.

А больш за ўсё Юры Гіль любіў свой маленькі куточак, дзе прыйшоў на свет у 1942 г. Гэта вёска Вашунова Докшыцкага раёна Віцебскай вобласці. Зараз, паводле свайго ўласнага жадання, спачывае ў сваім Засценку, аб якім некалі напісаў:

*Сніцца мне часта,
І цягне заўсёды дамоў
Магітам бацькоўскай хата,
Дзе жыў я і пасвіў кароў.
Цяпер ён стаіць апусцелы,
Бязлюдны, маркотны куточак.
Сівы, нібы дзед застарэлы,
З усім паваліўся хлявок.*

Шмат зроблена Юрыем па ўшанаванні беларускасці ў Літве. Шмат яшчэ чаго планавалася. Але бязлітасны час перарваў здзяйсненне задуманых планаў, не дазволіў дачакацца бяспарнай вольнасці Яго Святой Беларусі.

У нашай памяці, у памяці беларусаў, Юры Гіль назаўжды застанеца шчырым, самаахварным, самаадданым патрыётам і змагаром за беларускую Беларусь.

Спі спакойна ў сваёй роднай зямлі і няхай Табе сняцца сны аб Вольнай і Незалежнай Беларусі.

Таварыства беларускай культуры ў Літве выказвае глыбокае спачуванне сям'і, родным і блізім нябожчыка.

* * *

Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны выказвае спачуванне ўсёй Беларусі ў сувязі са смерцю яе вернага сына Юрыя Гіля. Ю. Гіль усё жыццё працаваў і працаваў для Бацькаўшчыны. Кожны год, кожны дзень, кожную хвіліну. Шмат зрабіў, шмат не дарабіў, упаў на адвечным шляху да свайго Беларусі. Быў непахісным у сваёй беларускасці, такім і застанеца ў памяці ўсіх, хто яго ведаў.

Сакратарыят ТБМ.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Людміла Дзіцэвіч, Вольга Іпатава, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Алесь Петрашкевіч, Людміла Піскун, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 16. 11. 2009 г. у 10.00. Замова № 2482.
Аб'ём 1 друкаваны аркуш. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 2730 руб., 3 мес.- 8190 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі:

№ 83 ад 27 сакавіка 2007 г.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для поштовага адрасування:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

http://tbmlida.byhost.org